

Šiandien **AKTUALU**

2012 METŲ ANTRAS PUSMETIS
2 (47)

REKOMENDACIJOS LIGONINIŲ BIBLIOTEKOMS, APTARNAUJANČIOMS PACIENTUS, VYRESNIO AMŽIAUS ŽMONES BEI NEĮGALIUOSIUS ILGALAIKĖS PRIEŽIŪROS ĮSTAIGOSE

Daiva Širkaitė

Straipsnis parengtas pagal IFLA profesinį pranešimą Nr. 61, kurį 2000 m. parengė speciali darbo grupė, vadovaujama Nensės M. Pannellos. Viso *Guidelines for libraries serving hospital patients and the elderly and disabled in long-term care facilities* teksto reikėtų ieškoti adresu <http://archive.ifla.org/VII/s9/nd1/iflapr-61e.pdf>.

Supratimas apie tai, kas yra ligoninės biblioteka, įvairiose šalyse labai skiriasi. Kai kuriose šalyse ligoninės biblioteka asocijuojasi su biomedicinos ir sveikatos mokslų biblioteka, kitose – su pacientų laisvalaikio leidimo vieta.

Šiose rekomendacijose turimos omenyje pacientams skirtos bibliotekos.

Darbo grupė tyrė 25 šalių bibliotekas, išsiuntinėdama klausimynus internetu. Taip pat buvo tiriama vidutinė pacientų buvimo trukmė įvairių šalių ligoninėse bei pacientų naudojimas bibliotekų paslaugomis. Paskui buvo prašoma skirtingų šalių bibliotekininkų pakomentuoti darbo grupės išvadas. Galiausiai buvo paskelbtas galutinis gairių variantas.

Rezultatai. Priklausomai nuo medicinos įstaigų profilio, pacientai gydomi jose nuo 5 iki 33 dienų. Beveik visose tirtose bibliotekose pastebėtas biblioterapijos literatūros poreikis bei muzikos terapijos poreikis ligoniams po operacijų bei paliatyviosios medicinos įstaigų pacientams.

Įžanga. Ligoninių bibliotekų raidos istorija. Seniai žinoma, kad skaitymas padeda sveikti, atsigauti po ligos rehabilitacijos periodu. Psichiatrijos ligoninės jau 18 a. šalia psichiatrinio gydymo skirdavo skaitymą kaip terapijos priemonę. JAV ligoninių bibliotekų pradininkės – 19 a. atsiradusios psichiatrijos ligoninių skaityklos. Europoje ligoninių bibliotekos išpopuliarėjo 20 a. pradžioje.

Pacientams skirtų bibliotekų kūrimui didelį postūmį davė 1930 m. Didžiosios Britanijos bibliotekų asociacijos 53-oji konferencija Kembri-dže, kurios dalyviai nusprendė pabandyti sudaryti tarptautinę pacientams skirtų bibliotekų sąjungą, kuri įvertintų tokių bibliotekų patirtį Danijoje, Vokietijoje, Didžiojoje Britanijoje, Švedijoje ir JAV bei surinktų informaci-ją apie tokių bibliotekų tinklus, metodus bei pasiekimus. 1931 m. 4-ojoje IFLA Generalinėje konferencijoje Čelttelhame (D. Britanija) buvo įsteigtas specialus pakomitetas, kuris metams bėgant keletą kartų keitė savo statusą. Nepaisant to, IFLA paskelbė keturias rekomendacijas šių bibliotekų veiklos klausimais. Jose apibrėžiama pacientų bibliotekų misija – aprūpinti pacien-tus tiek įmanoma įvairesnio turinio literatūra bei, atsižvelgiant į pacientų poreikius, informuoti apie ligų gydymo metodus.

Ligoninių bibliotekų tikslas – padėti pacientui suvokti, kad jis yra ne beviltiškas ligonis, o tiesiog neinformuotas. Bibliotekininkas gali mokyti pa-cientą, jį nuraminti, nes informuotas pacientas labiau pasitiki savimi ir gali tikslingai kovoti su savo liga.

Organizacija. Pacientų biblioteką gali visiškai išlaikyti medicinos įstaiga arba medicinos įstaiga ir iš dalies regioninė ar viešoji biblioteka ar jos filialas. Taip pat gali egzistuoti savanorių įkurta biblioteka pacientams. Nepriklau-somai nuo finansavimo šaltinio, pacientų biblioteka turi funkcionuoti kaip nepriklausoma patronuojančios institucijos dalis. Ji turi turėti atskirą biu-džetą bei darbuotojus.

Bibliotekų paslaugos. Patronuojanti įstaiga gali remti biblioteką, finan-suodama jos darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą, padėdama įsigyti kom-piuterinę techniką bei leidinius. Labai svarbu, kad įstaiga paskirtų bibliote-ką kuruojantį darbuotoją.

Bibliotekos erdve negali naudotis joks kitas įstaigos skyrius ar padalinys. Bibliotekoje turi būti tiek vietų, kad užtektų atsisėsti nuo 5 iki 10 % ligo-ninės stacionaro pacientų, o ilgalaikės slaugos įstaigose – 20 % pacientų. Planuojant bibliotekos patalpas reikia atsižvelgti į tai, kad ambulatoriškai apsilankantiems pacientams reikia daugiau erdvės, kaip ir besigydantiems ilgalaikės slaugos įstaigose. Bibliotekos erdvė turi būti paskirstyta taip: to-liau nuo įėjimo turi būti įrengta tyli skaitymo zona, interneto zona, knygų išdavimo zona, bendravimo erdvė, poilsio zona, darbuotojų kambarys, neį-galiesiems pritaikytas tualetas.

Baldai turi būti patogūs neįgaliesiems vežimėliuose. Knygos turi būti išdėstytos stelažuose prie sienų, kad būtų patogų privažiuoti neįgaliųjų ve-žimėliams.

Bibliotekoje turėtų būti įranga, pritaikyta klausos bei regos neįgaliesiems: telefonai, nešiojami kompiuteriai, garso bei vaizdo aparatūra.

Personalas. Nuo darbuotojų skaičiaus priklauso bibliotekoje teikiamų paslaugų kokybė. Būtina, kad bibliotekoje dirbtų vienas ar daugiau profesionalių bibliotekininkų, vienas ar daugiau bibliotekininko pagalbininkų, kompiuterių specialistas, administratorius. Bibliotekininkas turi išmanyti bibliotekininkystės mokslą, įskaitant administravimą, suprasti ligotų, neįgalių bei vyresnio amžiaus žmonių poreikius, būti susipažinęs su medicinos, psichologijos bei psichiatrijos terminologija, būti lankstus, mokėti organizuoti bei planuoti.

Kvalifikacijos tobulinimas. Tęstinis mokymasis yra labai svarbus dirbant su vyresnio amžiaus žmonėms bei neįgaliaisiais, nes nuolat tobulėja metodai, siekiant patenkinti jų poreikius. Patronuojanti įstaiga gali kviesti darbuotojus į savo rengiamus seminarus, finansuoti nuotolinio mokymosi programas, kurias rengia akademinės bibliotekos, ir pan.

Finansavimas. Pacientų bibliotekos turi gauti finansavimą atlyginimams, leidiniams, įrangai, kvalifikacijos kėlimui. Darbuotojų atlyginimai turėtų būti ne mažesni nei viešųjų bibliotekų darbuotojų. Leidinių įsigijimas priklauso nuo įstaigos lovų skaičiaus. Patariama įsigyti maždaug 6–8 leidinius per metus vienai lovai.

Komplektavimas. Racionalu įsigyti leidinius, kurių pageidauja pacientai. Tam tikra leidinių dalis turi būti išspausdinta dideliu šriftu, Brailio raštu, būtinai ir garso įrašai. Laisvalaikui skirtus leidinius sudaro žurnalai, įskaitant ir vaikams skirtus periodinius leidinius, laikraščiai keliomis kalbomis, grožinė literatūra (bestseleriai, klasika, fantastika, nuotykių literatūra), negrožinė literatūra (biografijos, rankdarbių, receptų knygos). Spausdinta medicinos literatūra turi padėti pacientams susipažinti su savo ligos gydymo metodais, mokyti pacientus gyventi sergant lėtinėmis ligomis. Šiam tikslui būtina komplektuoti medicinos žodynus, enciklopedijas, pagrindinių medicinos sričių vadovus, terminų santrumpų žodynus. Nors bibliotekos fondai orientuoti į pacientų poreikius, literatūros sau turėtų rasti ir medikai profesionalai. Geras literatūros komplektavimo šaltinis – įvairių sričių profesinių medicinos draugijų leidiniai, skirti pacientams.

Fondai turi būti atnaujinami kas 3 mėnesius. Remiantis Jungtinės Karalystės Norfolko pacientų bibliotekos standartu, patariama, kad leidiniai neturėtų būti senesni nei 8 metų.

Komplektuojami neįgaliesiems skirti garso bei vaizdo mokomieji žai-

dimai, filmai, muzikos kompaktiniai diskai, žaislai bei rankdarbiai, skirti vaikams, vadinami „žaislų biblioteka“, taip pat įvairių sričių savarankiško mokymosi vadovai.

Reikalinga speciali įranga akliesiems bei kurtiesiems – pagalbinių knygų skaitymo įtaisai: specialūs kompiuteriai, didinamieji akiniai, elektroninių knygų skaitytuvai, kompiuteriai sensoriniais ekranais, kalbos sintezatoriai, Brailio klaviatūros bei spausdintuvai, skaitymo kalbos išvesties sistemos. Kadangi šios srities įranga labai tobulėja, būtina domėtis naujausiomis technologijomis ir bendradarbiauti su regioninėmis aklųjų bei kurčiųjų bibliotekomis.

Bibliotekos paslaugos. Viena svarbiausių paslaugų – reguliarus (mažiausiai 2 kartus per savaitę) leidinių išvežiojimas į palatas. Pacientai gali užsakyti knygas telefonu.

Būtina tarpbibliotekinio abonemento paslauga bei informacinis konsultavimas. Jei įmanoma, labai pageidautina turėti bibliografinės dalykinės rodyklės apie tam tikras ligas.

Biblioteka turėtų apsvarstyti galimybes, kaip padėti organizuoti ilgalaikeis priežiūros pacientų laisvalaikį.

Bibliotekoje turi būti muzikos terapijai skirtų kūrinių fonoteka bei galimybė klausyti muzikos ne tik bibliotekoje, bet ir gydymo įstaigų palatose.

Biblioteka turėtų propaguoti ir biblioterapijos programas. Be kita ko, bibliotekoje turi būti erdvė pacientų, jų šeimų narių bei medikų diskusijoms.

Labai svarbu reklamuoti bibliotekos paslaugas įstaigos personalui bei pacientams, dalijant lankstinukus visuose įstaigos skyriuose, rengiant vaizdinę medžiagą apie biblioteką personalui.

Rekomendacijose Vokietijos pacientų bibliotekoms siūloma rengti atvirų durų dienas vietos bendruomenei. Besivaišinant arbata galima būtų pareklamuoti bibliotekos paslaugas, pristatyti bibliotekos ataskaitą.

Reikalavimai pagyvenusių žmonių aptarnavimui. Pasaulinė sveikatos organizacija pažymi, kad senėjimas yra natūralus procesas, besitęsiantis visą gyvenimą. Bibliotekos turi skatinti pagyvenusių žmonių mokymąsi visą gyvenimą, suteikdamos prieigą prie reikalingos socialinės, kultūrinės, sveikatos ir kitų sričių informacijos. Bibliotekose, aptarnaujančiose pagyvenusius žmones turi būti komplektuojamos didesnio šrifto knygos bei žurnalai, įvairūs laikraščiai, albumai, specialūs amatų, rankdarbių, receptų vadovai, kultūros leidiniai, garso bei vaizdo medžiaga, žodynai ir enciklopedijos bei

įvairių medicinos sričių vadovai, knygos apie sveiką gyvenimo būdą bei leidiniai gerontologijos, senėjimo temomis.

Neįgaliųjų bibliotekos. Jungtinės Tautos pažymi, kad neįgalieji yra įvairių amžiaus grupių žmonės, turintys fizinių, sensorinių ar psichikos sutrikimų. Nuo 7 iki 10 procentų pasaulio žmonių turi vienokią ar kitokią negalią. 5 iš 10 neįgalumo priežasčių yra psichikos problemos. Bibliotekiniams, aptarnaujantiems neįgaliuosius, kurių poreikiai yra labai specifiški, reikia turėti specialių žinių. Rekomendacijas šiuo klausimu galima rasti adresu www.ifla.org.

Neįgalieji, kaip visaverčiai visuomenės nariai, nori gyventi prasmingą gyvenimą, todėl jie yra aktyvūs bibliotekų lankytojai. Jie dažnai labai aktyviai ieško informacijos apie savo negalią. Todėl neįgaliesiems skirtose bibliotekose turi būti komplektuojami leidiniai Brailio raštu, liečiamosios knygos, didinamieji stiklai, Brailio rašomosios mašinėlės bei spausdintuvai, garsinės knygos bei spauda, sutrikusio regėjimo vaikams – specialūs žaislai, knygos bei kiti daiktai. Sutrikusios klausos žmonėms skirti specialūs naujienų, istorijos bei kitų sričių įrašai, žiūrimi su specialia įranga. Kognityvinių sutrikimų turintiems žmonėms būtina komplektuoti adaptuotas specialaus turinio garsines knygas, žaislus, laisvalaikio bei edukacines programas, padedančias įgyti pažinimo bei socialinių įgūdžių.